

החידוש היומי

חידוש יומי בדף היומי

הכהנים נקראו ליום

בגמרא במסכת יבמות (פו.:-) איתא: תנו רבנן, תרומה לכהן ומעשר ראשון ללוי, דברי רבי עקיבא. רבי אלעזר בן עזריה אומר, לכהן. ומבאר הגמרא דהיינו אף לכהן. וביאור מחלוקתם איתא בגמרא: מאי טעמא דרבי עקיבא, דכתיב (במדבר יח כו) "ואל הלויים תדבר ואמרת אליהם [כי תקחו מאת בני ישראל את המעשה...]" - בלויים קא משתעי קרא. ואידך [- ראב"ע], כדרבי יהושע בן לוי, דאמר ריב"ל, בעשרים וארבעה מקומות נקראו כהנים ליום, וזה אחד מהם "והכהנים הלויים בני צדוק" (יחזקאל מד טו) [- וצדוק כהן הוה וקרא לבניו 'הלויים'. רש"י].

ומבאר הגמרא שרבי עקיבא אף הוא מודה שהכהנים נקראו ליום, אלא שגבי מעשר אי אפשר לומר כן, לפי דעתו, כיון שבפסוק נאמר (במדבר יח לא) "ואכלתם אותו בכל מקום", ואילו כהנים אינם יכולים לאוכלו בבית הקברות. וראב"ע סובר שלא בא הכתוב למעט אלא שניתן לאוכלו אף חוץ לירושלים ואין צריך חומה, וכן שאם אוכלו בטומאת הגוף אינו לוקה. מבואר אם כן מסוגיית הגמרא שלדעת כולם נקראו הכהנים ליום, וכל מחלוקתם אינה אלא בנוגע לנתינת מעשר. ומכאן דברי הגמרא יוצא החינוך להכריע במחלוקת הרמב"ם והרמב"ן בפרטי מצות נשיאת הארון בכתף, וכמו שיבואר.

דעת הרמב"ם שמצות נשיאת הארון מוטלת לעולמים על הכהנים

בפרשת נשא (שם ז ט) כתיב: "ולבני קהת לא נתן [- עגלות] כי עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו". וכתב הרמב"ם (ספה"מ עשה לד): והמצוה ה"ד היא שציונו שישאו הכהנים הארון על כתפיהם, כשנרצה לשאת אותו ממקום למקום, והוא אמרו יתעלה "כי עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו".

ואמנם בפסוק מפורש כי בני קהת הם שנשאו את הארון, והלא בני קהת היו ליום ולא כהנים. על כך מוסיף הרמב"ם וכותב: ואע"פ שזה הציווי בא ללויים בעת ההיא. אמנם היה זה למיעוט מספר הכהנים בזמן ההוא כי אהרן הוא הראש, אמנם לדורות חייבין במצוה זו הכהנים והם ישאוהו, כמו שהתבאר בספר יהושע ובספר שמואל.

והרמב"ן בהשגותיו (על ספה"מ שורש שלישי) כתב: ולא מצאתי הביאור הזה, אלא בספר יהושע (ג ג) אמר: "ויצו את העם לאמר כראותכם את ארון ברית ה' אלקיכם והכהנים הלויים נושאים אותו ואתם תסעו ממקומכם והלכתם אחריו".

מו"מ בדעת הרמב"ם מהמבואר בכמה פסוקים

ובמגילת אסתר שם ביאר שכוונת הרמב"ם לכתוב בספר יהושע (ג ו) בעת שעברו ישראל את הירדן בבואם אל ארץ כנען: "ויאמר יהושע אל הכהנים לאמר שאו את ארון הברית ועברו לפני העם וישאו את ארון הברית וילכו לפני העם". ובאמת כך מפורש שם בכמה פסוקים: "ואתה תצוו את הכהנים נושאי ארון הברית" (שם פסוק ח), "והיה כנוח כפות רגלי הכהנים נושאי ארון השם" (שם פסוק יג), "והכהנים נושאי הארון הברית לפני העם" (שם פסוק יד), "ורגלי הכהנים נושאי הארון נטבלו בקצה המים" (שם פסוק טו), "ויעמדו הכהנים נושאי הארון ברית השם" (שם פסוק יז). ויש להבין כוונת הרמב"ן במה שהעיר על דברי הרמב"ם מלשון הפסוק 'והכהנים הלויים נושאים אותו'.

ומה שהזכיר הרמב"ם שכן מבואר גם בספר שמואל, והרמב"ן כתב שלא מצאו, כתב המגילת אסתר (על ספה"מ שורש שלישי) שכוונתו למה שנאמר (שמואל ב' טו כט) בעת בריחת דוד מאבשלום: "וישב צדוק ואביתר את ארון האלקים ירושלים וישבו שם" - והם כהנים היו, ומבואר שהכהנים הם נושאי הארון. ובהערות על ספר החינוך במהדורת מכון י-ם (מצה שעט אות א) העירו מהמבואר שם עוד בפסוק (פסוק כד): "והנה גם צדוק וכל הלויים אתו נושאים את ארון ברית האלוקים". הרי משמע להדיא שעל כל פנים גם הלויים שייכים במצוה זו.

והרמב"ם מוסיף ומביא את האמור בדברי הימים (ד"ה א' כד יט): "אלא פקודתם לעבודתם לבוא לבית ה' כמשפטם ביד אהרן אביהם כאשר ציווה ה' אלוקי ישראל". ובספרי (פ' נשא) דרשו חז"ל: כאשר ציווה ה' אלוקי ישראל - היכן ציווהו, ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו. והפסוקים שם עוסקים בחלוקת הכהנים לכ"ד משמרות, הרי מבואר שמצוה זו מוטלת על הכהנים.

ואמנם בתוך דבריו מזכיר הרמב"ם פסוק נוסף, והוא כשנצטווה דוד לשאת את ארון השם בשנית אל ירושלים, ושם נאמר (ד"ה א' טו טו): "וישאו בני הלויים את ארון האלוקים כאשר ציווה משה כדבר ה' בכתם במוטות עליהם". ולכאורה פסוק זה סותר לדעת הרמב"ם, ואכן הרמב"ן שם משיג מכאן פסוק זה על דעת הרמב"ם.

תמיהת הרמב"ן שחלילה לומר שנעתקה המצוה לכהנים

והרמב"ן מוסיף ומעיר על עיקר דברי הרמב"ם: ולפי דעתי שגם זה שאמר שנעתקה המצוה לכהנים, אינו אמת. חלילה לנו שנאמר שתשתנה שום מצוה בתורה, שיהיו הלויים נפסלים ממשא הארון לעולם. הרמב"ן גם מוסיף שבכלל בני קהת שנצטוו על נשיאת הכתף נמצאים גם הכהנים, שאף הם צאצאיו של קהת. ולכן מסיק הרמב"ן: אבל נאמר כי הכהנים והלויים כולם כשרים במשא מן התורה שכולם נקראים ליום. והוא מוסיף ומביא כמה פסוקים מהתנ"ך שבהם מפורש שעבודת נשיאת הארון בכתף מסורה לכהנים וללויים בשווה, והיא מסורה לכל שבט לוי: כך בלשון הכתוב

מצות

נשיאת

הארון

בכתף

יום רביעי ב סיון

יבמות דף פו

להצטרפות לקבלת החידוש

a8843414@gmail.com

בפרשת עקב (דברים יח) "בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי לשאת את ארון ברית השם", ובדברי הימים (ד"ה א' טו יא-יב): ויקרא דוד לצדוק ולאביתר הכהנים הלויים לאוריאל עשיה ... ויאמר להם אתם ראשי האבות ללויים התקדשו... והעליתם את ארון ה' אלוקי ישראל...".

ובספר החינוך (מצוה שעט) הביא את מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן, והוא מציין לדברי הכתוב (ד"ה שם פסוקים כז-כח): "ויהי בעזור האלוקים את הלויים נושאי ארון ברית השם... וכל הלויים הנושאים את הארון". ולכן מסיק שהאמת כדברי הרמב"ן: אבל באמת כי הכהנים והלויים כולם כשרים במשא הארון מן התורה. והוא מוסיף ומנמק את דעתו מכח סוגיית הגמרא ביבמות: שכולם נקראו לויים וכמו שכתוב "והכהנים הלויים".

והנה הרמב"ן בדבריו לא הזכיר פסוק זה שבו מבואר שנקראו הכהנים לויים, והיה נראה לומר שלדעתו אין צריך לזה, כי בפסוק מבואר שהבדיל ה' את שבט הלוי לעבודה זו, וכן מוטלת מצווה זו על בני קהת - ובכלל שבט לוי ובני קהת גם הכהנים. ואילו החינוך בדבריו מבאר שאף אם תהיה מצוה זו מוטלת על הלויים - הרי הכהנים קרויים אף הם לויים. ורש"י בחולין (כד: ד"ה וזה) כתב שני ביאורים בטעם הדבר שהכהנים קרויים לויים: וקרי להו לויים על שם שמשבט לוי הם. ואני שמעתי, לשון לויים שמשים כמו (במדבר יח ב) "וילוו עליך [וישרתוך]", ע"כ. ולפי ביאורו הראשון של רש"י נמצא שקרובים דברי החינוך לדברי הרמב"ן כי גם החינוך שביאר שהמצוה היא אף על הכהנים כיון שקרויים לויים, היינו משום שהכהנים בכלל שבט לוי. אך מכל מקום הרמב"ן לכאורה לא הוצרך לכל זה, כי כיון שבפסוק נאמר "שבט הלוי" ודאי אף הכהנים בכלל, וצ"ב קצת.

והרמב"ן מוסיף ומבאר שמצוות נשיאת הארון מוטלת על כלל בני שבט לוי, הכהנים והלויים, חוץ משלשה מקומות שבהם מפורש בפסוקים שהכהנים הם שנושאו את הארון - וזאת על פי הדיבור: בירדן, בהקפת יריחו ובשעת הכנסתו לבית קדש הקדשים. ובטעם הדבר כתב הרמב"ן שבעת חציית הירדן אמר יהושע אל הכהנים לשאת את הארון "להעשות הנס על ידי הכהנים המקודשים מזרע אהרן". וכן בעת הכנסתו לקדש הקדשים, "היה זה מפני שהלויים אינם נכנסים לעולם לבית קדשי הקדשים".

ביאור הגרי"ז בדעת הרמב"ם שנשיאת הארון היא קיום של שתי מצוות

ובדעת הרמב"ם כתב מרן הגרי"ז (מכתבים שבסוף ספר חידושי מרן רי"ז הלוי) שבכלל דין נשיאת הארון יש שני דינים, היינו שכל זמן שלא נבנה הבית היתה קיימת עבודת משא של הלויים על המשכן וכל כליו ובכלל זה הארון. אמנם כשהגיע המשכן למנוחת עולמים בירושלים אזי פקע דין עבודת משא המשכן וכליו, ולא היתה עבודת הנשיאה אלא מצוה בעלמא לשאת את ארון ברית השם, ומצוה זו נלמדת מהכתוב בפרשת עקב "בעת ההיא הבדיל השם את שבט הלוי לשאת את ארון ברית השם".

ועל פי זה יישב הגרי"ז את דעת הרמב"ם מקושיית הרמב"ן החמורה הכיצד שייך לומר שנשתנה המצווה, שהיתה מוטלת תחילה על הלויים ואחר כך על הכהנים, משא"כ למה שנתבאר הרי נשיאת הלויים בתורת משא כלי המשכן בטלה ושוב נתחדשה מצוה על הכהנים לשאת את הארון כמצוה בפני עצמה.

ביאור החבצלת השרון בנשיאת הארון בירדן ובהכנסתו לקודש הקדשים

ובספר חבצלת השרון (פ' נשא עמוד רמב) תמה תמיהה רבה על דברי הגרי"ז, מה הועיל בדבריו, הלא מפורש בכתובים שבעת עוברם את הירדן נשאו הכהנים את הארון, ולדעת הגרי"ז באותה עת עדיין לא היתה נשיאת הארון מוטלת על הכהנים כי אם על הלויים כחלק ממשא כלי המשכן - ואם כן היאך הותר לכהנים לשאת את הארון בירדן הלא הכהנים מוזהרים שלא לעבוד בעבודת הלויים.

וכתב לבאר באופן נפלא, שהרי אופן נשיאת הארון על ידי הכהנים באותה שעה היה באופן זה שכבר עברו כל ישראל את הירדן, והכהנים נשאו את הארון על כתפיהם כשרגליהם בתוך הירדן, ואחר כך נשא הארון את נושאיו ועברו הכהנים את הירדן. ולפי זה רצה לחדש עפ"ד הגרי"ז שגם באותה עת היה אופן שתהיה נשיאת הארון מוטלת על הכהנים, והיינו שרק כאשר הארון נישא בתורת משא כלי המשכן אז מוטלת נשיאתו על הלויים, אבל כשהארון נישא בתורת נשיאת הארון עצמו, אז היתה מוטלת נשיאתו על הכהנים גם בעת ההיא. ולכן בעת שעברו ישראל בירדן, לא נשאו את הארון כחלק ממשא כלי המשכן, אלא היה זה חלות דין משא מיוחד במשא הארון כשלעצמו - ולכן היתה מצוותו בכהנים.

ועדיין קשה מהפסוק שהזכיר הרמב"ם עצמו בהכנסת הארון לבית קודש הקדשים, והלא כל זמן שלא נכנס למקומו הרי לא באו עדיין אל המנוחה ואל הנחלה ועדיין חובת נשיאתו על הלויים וכיצד הכניסוהו הכהנים. וביאר החבצלת השרון ע"פ דברי הגמרא בזבחים (קיט:): בדרשת רשב"י על הפסוק "כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה" - זו וזו ירושלים, 'נחלה' - זהו מנוחת עולמים, ו'מנוחה' - זהו מנוחת הארון, ע"כ. הרי מבואר שמלבד חלות דין 'מנוחת עולמים' שהיה כלפי המשכן וכליו, היה דין בפני עצמו של 'מנוחת הארון' וזה התקיים כשהכניסו את הארון למקומו בקודש הקדשים. וממילא, הן אמנם אמת הדבר שעדיין היתה נשיאת הארון מוטלת על הלויים, אלא שנשיאה זו של הארון אל מקומו בקדש הקדשים - נשיאה שהיתה בבחינת 'מנוחת הארון' - היא היתה מוטלת על הכהנים המצווים ב'משא הארון', כעין משא הארון בזמן הירדן, שאף שהיה קודם שהגיעו אל המנוחה ואל הנחלה מכל מקום היה מוטל על הכהנים כיון שהיה דין ב'משא הארון' כשלעצמו.

"ובדעת
הרמב"ם
כתב מרן
הגרי"ז
שבכלל
דין נשיאת
הארון יש
שני דינים.
דין נשיאת
הארון
מלתא
דמשא
המשכן
וכליו ודין
משא ארון
ברית השם"

החידוש היומי מוקדש
לעילוי נשמת
רבי ישראל מאיר
בן רבי יחזקאל
זצ"ל